

Tủ sách Ngôn-Ngữ
Dân tộc Thiểu-số Việt Nam
Cuốn 6 Phần 2

Bài Học Tiếng Halăng
'BAI HỌC NƠR HALĂNG
Halăng Language Lessons

JAMES S. COOPER

Viện Chuyên-Khảo Ngữ-Học
Summer Institute of Linguistics

BÀI HỌC
TIẾNG HALĂNG
(Tỉnh Kontum)

TỦ SÁCH NGÔN-NGỮ
DÂN-TỘC THIỀU-SỐ VIỆT-NAM
CUỐN 6
PHẦN 2

'BAI HỌC NƠI HALĂNG
HALĂNG LANGUAGE LESSONS

JAMES S. COOPER

Viện Chuyên-Khảo Ngữ-Học
Saigon

1971

Trung Tâm Học-Liệu
Bộ Giáo-Dục Xuất Bản

Saigon

Republished 1981 by
Summer Institute of Linguistics
Asia Area Office
Manila, Philippines
200 copies

<u>'Bai mă moi</u>	<u>Bai thú nhát</u>	<u>Lesson One (1)</u>
1. Àih chõng yoḥ?	Anh ăn cơm chưa?	Have you eaten yet?
2. Au chõng buoih.	Tôi đã ăn rồi.	I have already eaten.
Au sang chõng buoih ăn 'ley.	Tôi mới ăn xong.	I just finished eating.
3. Àih chõng păng kochi nĕ? Anh ăn với rau gi?		What vegetables did you eat it with?
4. Au chõng păng ka. Au chõng păng măm dĕk; 'be e kochi hluoi.	Tôi ăn với cá. Tôi ăn cơm măm thôi; không có rau gi.	I ate it with fish. I only had rice, there weren't any vegetables.

<u>'Bai mă bar</u>	<u>Bai thú hai</u>	<u>Lesson Two (2)</u>
1. Àih chõng yoḥ?	Anh ăn cơm chưa?	Have you eaten yet?
2. Au tām chõng 'nhiēh.	Tôi chưa ăn.	I haven't eaten yet.
3. Au chün àih chõng păng khüm au sĕ ăn.	Mỗi anh ăn với gia-dinh tôi tối nay.	Have dinner with my family tonight.
4. Do'bōh.	Được.	Okay.

<u>'Bai mă pe</u>	<u>Bai thứ ba</u>	<u>Lesson Three (3)</u>
1. Chông nao.	An thêm đi.	Have some more!
2. Mónē, au chông phi buoih.	Cám ơn, tôi ăn no rồi.	Thanks, I'm full already.
3. Hút dak chi mōhă.	Anh uống nước trà đi.	Have some tea.
4. Mónē, au sang hút buoih. Cám ơn, tôi uống rồi.		Thanks, I've already drank some.

<u>'Bai mă puôn</u>	<u>Bai thứ tư</u>	<u>Lesson Four (4)</u>
1. Gâu tek phe pă may?	Họ bán gạo ở đâu?	Where do they sell rice?
2. Au 'be 'lo dom.	Tôi không biết.	I don't know.
3. Yu may?	Tại sao?	Why?
4. Dun buoih au ruôt phe drou.	Vì gạo tôi mua lâu lắm rồi.	Because it's been a long time since I bought rice.

<u>'Bai mă bōdām</u>	<u>Bai thứ năm</u>	<u>Lesson Five (5)</u>
1. Aih wă ruôt phe di?	Anh có muốn mua gạo	Do you want to buy rice?

không?

2. Au tām ruôt 'nhiēh. Tôi chưa mua. I don't want to buy any yet.
3. Aih wā ruôt dōdrip di? Anh có muốn mua rượu Do you want to buy some
không? wine?
4. Au buǒ ruôt hluoi. Tôi không bao giờ muốn. I never want to buy any.
5. Au 'be 'lō hút dōdrip. Tôi không uống rượu. I don't drink wine.
6. Au 'be 'lo hút 'ya. Tôi không biết hút I don't smoke.
thuốc.

'Bai mǎ dōdrau

Bai thú sáu

Lesson Six (6)

1. Aih tĕk priêt tō may Ba bán chuỗi bao nhiêu? How much do you sell your
hlak? bananas for?
2. Pe hlak mōi piang. Ba đồng một nái. Three piastres a hand.
3. Kha jo-ao, au 'be ruôt. Đắt quá, tôi không mua. Too expensive, I won't buy
any.
4. Au ruôt bar piang bōdām Tôi mua hai nái năm I'll buy two hands for five
hlak, hom wā? đồng, được không? piastres, okay?

5. Do'bōh.

Được.

Okay.

'Bai mă topēh

1. Au chio ruôt khuong.
2. Bou dī wă tĕk ām kō au holi?
3. Au ruôt bar puom holi moi hlak.
4. Åih ruôt tăm bou?
5. Au ruôt tăm gođră dă pêh. Tôi mua của nó đó.

Bai thí bầy

- Tôi đi mua đồ.
Ai bán bắp cho tôi mua? Who sells corn for me to buy?
Tôi mua hai trái bắp một đồng.
Anh mua của ai?
Tôi mua của nó đó.

Lesson Seven (7)

- I'm going shopping.
Who sells corn for me to buy?
I bought two ears for one piastre.
Whose did you buy?
I bought his there.

'Bai mă toham

1. 'Ni chio may?
2. Yon chio pă kochâ.
3. Bri chio wă che nĕ?
4. Bâ chio wă che jiēk.

Bai thí tám

- Các anh đi đâu?
Chúng tôi đi chơi.
Hai ông đi làm gì?
Hai chúng tôi đi làm rẫy.

Lesson Eight (8)

- Where are you going?
We are going for a good time.
What are you going to do?
We're going to work in the field.

'Bai mă chochin

1. Àih ay pă plēi nĕ?
2. Au ay pă plēi Dak Rode.
3. Gowa i ay pă plēi nĕ?
4. Gowa i ay pă Plēi Jar
deng Plēi Trōp.
- Anh ở lang nao?
Tôi ở lang Dak Rode.
Hai người đó ở làng
não?
Hai người đó ở Plēi Jar They live at Plēi Jar near
gân Plēi Trōp.
- What village do you live in?
I live in Dak Rode.
Which village do they live
in?
Plēi Trop.

'Bai mă moi jōt

1. Àih che nĕ?
2. Au suot mau.
3. Àih wă suot mau dĭ?
4. Au wă hă suot mau, ha
gĕr braĭ jat.
5. Lōi au bōdēi, au wăl pai Thôi tôi nghỉ, tôi về
puor.
- Bà lam gi đó?
Tôi đang suôt lúa.
Bà thích suôt lúa không?Do you like to harvest rice?
Tôi thích suôt lúa,
nhưng mệt lắm.
Thôi tôi nghỉ, tôi về
nấu cơm.
- What are you doing?
I'm harvesting rice.
I like to harvest rice, but
it's very tiring.
I'll quit and rest for now,
I'll go home and cook rice.

Lesson Nine (9)

What village do you live in?
I live in Dak Rode.

Which village do they live
in?

They live at Plēi Jar near
Plēi Trop.

Lesson Ten (10)

What are you doing?

I'm harvesting rice.

Do you like to harvest rice?

I like to harvest rice, but

it's very tiring.

I'll quit and rest for now,

I'll go home and cook rice.

<u>'Bai mă moi jöt moi</u>	<u>Bai thứ mươi một</u>	<u>Lesson Eleven (11)</u>
1. Âih jang brai yoh?	Anh làm việc có mệt không?	Are you tired of working?
2. Au brai jat.	Tôi mệt lắm.	I'm very tired.
3. Au dah brai di.	Tôi cũng mệt.	I'm tired too.
4. Wäl wě bâ.	Hai chúng ta đi về đi.	Let's us two go home.

<u>'Bai mă moi jöt bar</u>	<u>Bai thứ mươi hai</u>	<u>Lesson Twelve (12)</u>
1. Bĕ hĕi chio Kon Tum.	Chúng ta đi Kon Tum.	Let's all go to Kon Tum.
2. 'Ni chio ruoi, au chio juoi.	Các ông đi trước, tôi đi sau.	You all go first, I'll come after.
3. Au chio jeng so soh 'lo brai jat.	Tôi đi bộ không nỗi mệt quá.	Walking is very tiring for me.
4. Lo'i, hĕi kótôk se mohă.	Thôi, chúng ta lên xe đi.	Well then, let's hitch a ride.

<u>'Bai mă moi jöt pe</u>	<u>Bai thứ mười ba</u>	<u>Lesson Thirteen (13)</u>
1. Aih truh pă quān Kon Tum la may.	Anh vō quān Kon Tum khi nào?	When did you come to the Kon Tum District Center?
2. Au truh ngay ho'noh.	Tôi đến hôm qua.	I came yesterday.
3. Kar may āih wă sî?	Bao giờ anh đi về?	When are you going back?
4. Ngay hrō au dah lah ām āih 'lō.	Ngày mai tôi đi và sẽ cho anh biết.	I'm going tomorrow and will let you know.

<u>'Bai mă moi jöt puôn</u>	<u>Bai thứ mười bốn</u>	<u>Lesson Fourteen (14)</u>
1. Nĕng-nĕ dă än?	Cái gì đây?	What is this?
2. Dă än găū honăñ hōkă. (kroh, rĕng)	Dây là cái giỗ mang trên lưng.	This is a back basket.
3. Nĕng-nĕ hau?	Cái gì kia?	What is that over there?
4. Dă hau găū honăñ chăng.	Dó là con dao.	That is a knife.

<u>'Bai mă moi jöt bōdām</u>	<u>Bai thứ mười lăm</u>	<u>Lesson Fifteen (15)</u>
1. Nhiē āih ho'ngai di?	Nhà anh bao xa?	How far away is your house?

2. Nhiê au děng. Nhà tôi gần đây. My house is near here.
3. Au wă chio ngơi pă nhiê Tôi đến thăm anh nếu có If there's time I'll go to
âih domǒng. thi giờ. your house.
4. 'Lô buoih, âih chio ngơi Cám ơn, anh đến thăm Thanks, okay, you come.
pă nhiê au. cũng được.

'Bai mă moi jót dōdrau

Bai thứ mười sáu

Lesson Sixteen (16)

1. Au 'nao truh wă rolan Tôi mới đến thăm anh. I've just come to visit you.
ngơi păng âih.
2. Dōk ngói. Anh vô nhà chơi. Come in and make yourself
at home.
3. Âih ay liem lăy dĩ? Anh có mạnh khoẻ không? How are you?
4. Au dah ay liem. Tôi vẫn mạnh. I'm fine.
5. Au ăn dah ay liem lăy dĩ. Tôi cũng vẫn mạnh khoẻ I'm also fine as usual.
như thường.

<u>'Bai mă moi jöt topêh</u>	<u>Bai thí muươi bảy</u>	<u>Lesson Seventeen (17)</u>
1. Măt áih gáu honăñ bou?	Tên anh là gì?	What is your name?
2. Măt au gáu honăñ 'Đuang.	Tên tôi là Đuang.	My name is Đuang.
3. Au dah honép jah jröm áih.	Tôi hân hạnh gặp anh.	I'm happy to meet you.
4. Áih tō may jöt honăñ buoih?	Anh mấy mươi tuổi?	How old are you?
5. Au än moi jöt toham honăñ buoih.	Tôi mươi tám tuổi.	I'm eighteen years old.

<u>'Bai mă moi jöt toham</u>	<u>Bai thí muươi tám</u>	<u>Lesson Eighteen (18)</u>
1. Áih e mŭn dray yoh? Áih e mŭn kəlō yoh?	Anh lấy vợ chưa?	Are you married yet?
2. Au e mŭn dray buoih.	Tôi lấy vợ rồi.	Are you married yet?
3. Áih jah tō may ngai kuon? Anh có mấy đứa con?		I have a wife already.
4. Au jah pe ngai kuon buoih.	Tôi có ba đứa rồi.	How many children do you have?
		I have three children.

5. Ko'lô moi mǔn dray bar. Một con trai và hai con One boy and two girls.
gái.

- 'Bai mǎ moi jốt chochin Bai thứ mươi chín
1. Âih e tō may ngai 'nhǫng Anh có mầy anh em?
oh?
2. Au e puôn ngai 'nhǫng oh, Tôi có bốn anh em,
ha gĕr moi ngai hot nhưng một người chết
buoih. rồi.
3. Mǐ bă âih ay pên dǐ? Cha mẹ anh còn sống
không?
4. Mǐ bă au ay pên. Cha mẹ tôi còn sống. Are your parents still
Mǐ bă au sang hot buoih. Cha mẹ tôi đã chết rồi. They've died already. living?
My parents are still living.

Lesson Nineteen (19)

How many brothers and
sisters do you have?

I have four, but one died.

'Bai mǎ bar jốt

1. Biang drou jah tō may
ngai 'nhǫng oh?

Bai thứ hai mươi

- Anh Biang có bao nhiêu
anh em?

Lesson Twenty (20)

How many brothers and
sisters does Biang have?

'Bai mă bar jō't mō'i

1. Nut pă may? Anh Nut ở đâu? Where is Nut?

2. Gěr chio pă Kon Tum tām Anh đi Kon Tum chưa về. He went to Kon Tum and hasn't
sǐ 'nhiēh. come back yet.

3. Âih bōdēi 'biě, kau gěr Anh ngồi nghỉ đợi anh Take it easy and wait for
sǐ. áy. him here.

4. Loi au kau pă lăng-lă ān Thôi, tôi ngồi ngoài Never mind, I can sit outside
do'bōh. sân cũng được. in the yard just as well.

Lesson Twenty-one (21)

Where is Nut?

come back yet.

him here.

in the yard just as well.

'Bai mā bar jōt bar Bai thí hai muoi hai Lesson Twenty-two (22)

'Bai mă bar jōt pe   Bái thứ hai muoi ba   Lesson Twenty-three (23)

1. Dün' buoih au 'be jröm Lâu lăm không gặp anh. It's been a long time since
âih. I've seen you.

2. Au 'be băt kó âih hluoi. Tôi không nhận ra anh. I didn't recognize you.

3. Rêh děk au chio pă än. Tôi ít khi đến đây.
 I don't come here very often
 4. Koplah än au krōm jat Một ngày nay tôi làm
 The past few days I've been
 dodruong jang. việc nhiều lám.
 very busy.

'Bai mă bar jöt puôn   Bài thứ hai mươi bốn   Lesson Twenty-four (24)

1. Âih ay pă plēi nĕ? Anh ở làng nào?
 What village do you live in?
 2. Au ay pă plēi Khök Honär Tôi ở làng Khök Honär
 I live in Plēi Khök Honär
 dĕng Plēi Kruong. gần Plēi Kruong. near Plēi Kruong.
 3. Jah hĕi ay pă Plēi Khök Từ Plēi Khök anh có thĕ Can you see Plēi Dak Rođe
 'lĕ ke sau Plēi Dak trông đến Plēi Dak from Plēi Khök?
 Rođe di? Rođe không?
 4. 'Lĕ hă. Có chứ. Yes, of course.
 5. Tăm Plēi Kruong truh pă Từ Plēi Kruong đến Kon How many kilometers is it
 Kon Tum tă may koso? Tum có bao nhiêu cây from Plēi Kruong to Kon
 sô? Tum?
 6. Dĕng wă mươi jöt puôn. Độ chừng mươi bốn cây About fourteen kilometers,
 sô. I think.

'Bai mă bar jót bordám			Bai thứ hai muươi lăm	Lesson Twenty-five (25)
1. Kar may bri wă chio pă	Mây giờ hai ông bắt đầu	What time are you leaving		
Dak Tô?	đi DakTô?	for DakTo?		
2. Dũn tō may jâ tăm ăn	Phải bao lâu mới đến	How long does it take to		
chio pă Dak Tô?	DakTô?	get to DakTo?		
3. Bri ay pă Dak Tô dũn yoh?Hai ông ở DakTô bao	How long have you been in			
nhiêu lâu rồi?	DakTo?			
4. Bri wă ay pă Dak Tô dũn	Hai ông ở DakTô bao lâu	How much longer will you		
dĩ?	nữa?	stay in DakTo?		
5. Bri ay pă Dak Tô wă che	Tại sao hai ông ở DakTô?	Why are you living in DakTo?		
ně?				
6. Bri truh pă Dak Tô wă	Hai ông đến DakTô làm	What did you come to DakTo		
che ně?	gi?	for?		

'Bai mă bar jót do'drau			Bai thứ hai muươi sáu	Lesson Twenty-six (26)
1. Neng pă may?	Anh Neng ở đâu?	Where's Neng?		
2. Neng chio buoih.	Anh Neng đi vắng.	Neng has gone out.		

3. Kar may gér wă wăl? Bao giờ nó về đây? When will he return here?
4. Au 'be 'lō dom, thōm mă Tôi không biết, hoặc I don't know if it'll be a
dǔn thōm mă 'biě děk. một chút hoặc lâu. jiffy or a long time.
5. Gér sang on phép buoih Nó xin phép đi lên đó He asked for permission to
wă chio pă drou. hồi năy. go there a while ago.
6. Gér ay pă drou 'lō, 'be Có lẽ ông còn ở trên đó. Maybe he's still up there.
'lō.
7. Thōm mă gér sang sǐ pă Có lẽ ông về nhà rồi Maybe he went home already.
nhié buoih. chắc.
8. Au 'nao sau gér chio gah Nó đi mất đằng kia; tôi He went by going that way;
hau ăn 'ley. mới thấy bây giờ đây. I just saw him a while ago.

- 'Bai mă bar lót topēh Bai thứ hai mươi bảy Lesson Twenty-seven (27)
1. Ho'noh 'ni che nĕ? Hôm qua các anh làm gì? What did you do yesterday?
2. Ho'noh yon che jiék. Hôm qua chúng tôi làm We worked in the field
răy. yesterday.
3. Ngay hrō 'ni wă jang Ngày mai các anh có làm What will you do tomorrow?

dodruong ně nao.

gi νῦa khōng?

¹Bai mă bar jōt tōham.

'Bai mă bar jōt chochīn

1. Nhớ au jǐ bōdūk sroh, Bác tôi đi kiết nǎng My uncle has terrible

děng wǎ hōt buoih

gần chết.

dysentery; he's about to die.

2. Gěr drang gǔng, loh tō
mo'ham děk.

Ông đi tiêu ra máu
không.

Only blood comes out in his stools.

3. Gĕr 'be 'lɔ yuong loh
      hluoi.

Ông không thể dậy đi đâu hết.

He can't get up and go anywhere.

4. Dordruong drou au 'be 'lõ Tôi không biết làm gi. I don't know what to do.
dom să.

5. Au chුන අභ්‍යච්චියා 'න්හා Tôi nói anh đi kêu bác- I'm telling you to go call
'bok pogang lah ke gේ. sī đên coi-sóc ông' áy. a doctor to come and see
him.

6. Doboh, au dah chio 'nhă Đồng ý, tôi đi bây giờ. Agreed, I'll go right now.
gěr hluoi.

'Bai mă pe jöt

1. Ngay sra moi ngai Rengao Hom kia có một người
lah on pogang tăm au. đến xin thuốc tôi.

Bài thứ ba mươi

đến xin thuộc tôi.

Lesson Thirty (30)

Day before yesterday a
Rengao came to ask me for
medicine.

3. Au sau g r r k . T i th y v n  ôm. I saw he was thin.

4. Gér war jí bar ngay 'mõn Nó nói nó đau hai tuần He said he'd been sick for
buoih. lě. two weeks.

5. Au sang war buoih, au ēn Tôi trả lời tôi không I answered that I wasn't a
'be sě y-ta. phải y-tá. nurse.

6. Au ām gēr po'gang tokät Tōi cho nó thuôc sôt I gave him malaria medicine
păng po'gang liem chák rét và thuôc khoé. and vitamins.
jän.

'Bai mă pe jöt mō'i

1. Bă au jǐ, gěr 'be honěp Ba tôi đau, ông ấy không My father is sick, he's not

Bài thứ ba mươi một

Bà tôi đau, ông ấy không My father is sick, he's not

Lesson Thirty-one (31)

18

yao.	vui.	happy.
2. Jǐ ně?	Đau thê nao?	Sick with what?
3. Bă au jǐ kǒl jat.	Ba tôi đau đầu quá.	My father has a bad headache.
4. Jah ih e pogang au chǔn ih suong ăm au?	Ông có thuốc làm ơn cho tôi với?	Do you have medicine you could please give me?
5. Au ăm bă au hút ke pogang ăn wă kō liem.	Tôi đưa cho ba tôi uống coi có đỡ không.	I'll give it to my father to take to see if he will get better.
6. Jah gēr liem nao au dah monē kō ih.	Nếu ông ấy được khỏe, cám ơn ông nhiều lắm.	If he gets better, thank you very much.

'Bai mă pe jōt bar   Bai thứ ba mươi hai   Lesson Thirty-two (32)

1. Au chǔn ih pik jōng kuon au păng pogang.	Xin làm thuốc cho chân con tôi đây.	Please treat my child's foot.
2. Gēr chuot tuih, loh moham krōm jat.	Nó bị chông đâm vô, ra máu nhiều.	He got a bamboo spike in it and it bled a lot.
3. Mă nhiêm yao.	Đừng khóc nữa! Nín đi	Don't cry! Hush!

con!

4. Au pǒn pǎng hōdriek, mā Tōi bǎng cho, đừng cho I want to put on a bandage,
ăm gĕr gojĕ. nó uớt. don't let it get wet.
5. Ngay hrō áih 'nhă kuon Mai bà mang nó đèn lam Tomorrow bring your child
áih pă ăn nao huh. thuốc nứa nhé. back here for more treatment, you hear.

'Bai mă pe jört pe

Bài thú ba muoi ba

Lesson Thirty-three (33)

1. Au on po'gang muoih kăp Xin thoa thuốc muỗi cắn. Please treat a mosquito bite.
buoih.
2. Muoih kăp, gĕr lolō, áih Muỗi cắn nó ngúa, em A mosquito bit, it itched,
krai, i gĕr jiēng eh. găi, nỗi müt. you scratched, it made a welt.
3. Jah gĕr lolō nao mă kraĭ, Nêu nó ngúa, không sao; If it itches, forget it; in
'biĕ gĕr liem nao. chút nứa hết. a little while it'll go away.
4. Mă kraĭ yao. Đừng găi nứa. Don't scratch anymore.

'Bai mă pe jōt puôn

Bai thí ba muoi bôn

Lesson Thirty-four (34)

1. Âih ăn mònūih Haläng dĩ? Anh có phải người Haläng? Are you a Haläng?
không?
2. 'Lô buoíh, au ăn mònūih Đúng, tôi là người That's right, I'm Haläng.
Haläng. Haläng.
3. Au wă hők nőr Haläng. Tôi muốn học tiếng I want to study Haläng.
Haläng.
4. Âih wă pothô au dĩ? Anh có muốn dạy cho Would you like to teach me?
không?
5. Au wă pothô ih 'lõ nőr Tôi muốn dạy cho ông I would like to teach you
Haläng. biết tiếng Haläng. Haläng.

'Bai mă pe jōt bođäm

Bai thí ba muoi lăm

Lesson Thirty-five (35)

1. Nőr Haläng tonap jat. Tiêng Haläng khó lăm. The Haläng language is very
difficult.
2. 'Be oh, nőr Haläng dah Không phải, tiêng Haläng No it isn't, the Haläng
to'lě. cũng dễ. language is easy.

'Bai mă pe jöt dodrau

Bài thứ ba mươi sáu

Lesson Thirty-six (36)

- Hôu, áih dah 'lō hóteh Uâ, ông cũng biết HalăngSo, you know how to speak
nőr Halăng dī. năra. Halăng too, huh?
  - Au 'nao 'lō, tám găp Tôi mới biết ít, chưa I just know a little, not
'nhiêh. dù. much yet.
  - Au chün áih po'thô au rìn Xin ông dạy tôi đêm băngPlease teach me how to count
păng nőr Halăng. tiêng Halăng. in Halăng.
  - Au hők drou tám jiêng Tôi học chưa được giỏi I've studied but am not
'nhiêh. mây. very fluent yet.
  - Au tám hők dün 'nhiêh. Tôi ở đây chưa được lâu.I haven't been here long yet.
  - Áih hóteh sú au. Bây giờ ông nói theo tôiNow repeat after me.

'Bai mǎ pe jōt tōpēh

Bài thứ ba mươi bảy

Lesson Thirty-seven (37)

1. Âih hōteh yu drou au 'be Anh nói gì tôi không
wao? hiều? What did you say? I didn't understand.
2. Âih hōteh way jo-ao, au Anh nói mau quá tôi nghe You speak too fast, I can't
'be homau nhõng. chưa kịp. keep up yet.
3. Hōteh hodar 'biē. Xin anh nói chậm. Please speak slowly.
4. Au chūn âih war moi leh Xin anh nói một lần nữa Please repeat one more time.
nao. coi.

'Bai mǎ pe jōt tōham

Bài thứ ba mươi tám

Lesson Thirty-eight (38)

1. Mónūih kĩn war yu may? Tiếng Việt nói sao? What is it in Vietnamese?
2. Mu Halāng war yu may? Tiếng Halāng nói thế nào? How do you say it in Halāng?
3. Nör au hōteh hom 'lō dĩ? Tôi nói có đúng không? Do I speak correctly?
4. Au hōteh yu drou âih hom Tôi nói anh có hiểu không? When I speak do you understand
wao dĩ? me?
5. Jah au hōteh 'be 'lō, au Tôi nói không đúng, anh If I speak incorrectly,

chǔn āih pokra wă
ko'lo.

sửa giùm để tôi
nói cách đúng.

kindly correct me so I
will say it right.

Bai mă pe jōt chōchīn

1. Che ne hă, mī? Mę lám gi dó?
  2. Au chio ruh ao. Mę đang di giặt áo.
  3. Ngay ān kosū jat. Hوم nay nóng lắm.
  4. Ruh homōn ao dah 'be 'lō Giặt quần áo sẽ khô srieng. được.

Bài thứ ba muỗi chín

- Mẹ làm gì đó?
Mẹ đang đi giặt áo.
Hôm nay nóng lắm.
Giặt quần áo sẽ khô
được.

Lesson Thirty-nine (39)

- What are you doing, mother?
I'm going to wash clothes.
It's very hot today.
Wash clothes and they'll
dry.

6. Au 'nao ruh ăn 'ley, tām Mè mói giặt, còn phoi I just washed it, it's not
srieng 'nhiēh. chưa khô. dry yet.

7. Au sđp ao ně? Con măc áo nào? Which shirt should I wear?

8. Slop ao 'nhung do'boh. Mặc áo đen cũng được. Wear the black shirt just as well.

<u>'Bai mă puôn jöt</u>	<u>Bai thú bôn muoi</u>	<u>Lesson Forty</u> (40)
1. Bě hēi chio jal.	Chúng ta đi kéo lưới.	Let's go fishing with a net.
2. Au 'be dōh.	Tôi không có thời giờ.	I don't have time.
3. Au e dōdruong jang pă nhiē.	Tôi mắc làm việc ở nhà.	I'm busy working at home.
4. Sě ăn hēi chio jal păng năk pam.	Chiều nay mình đi kéo luưới và đẽ đó.	This afternoon we'll go fishing and set out a fish trap.
5. 'Năn au chio hum, sang i au ing dak.	Bây giờ tôi đi tắm rồi xách nước.	Now I'm going to take a bath and then draw water.

<u>'Bai mă puôn jöt moi</u>	<u>Bai thú bôn muoi môt</u>	<u>Lesson Forty-one</u> (41)
1. Âih e măk di?	Ông có rựa không?	Do you have a bushhook?
2. E, au e bar tō.	Có, tôi có hai cái.	Yes, I have two.
3. Am au muong moi tō, au wă koh 'luong.	Cho tôi muỗn một cái, tôi sẽ chặt cây.	Let me borrow one, I'm going to chop some wood.
4. An, au ām âih muong moi	Đây, tôi cho ông muỗn	Here, I'll let you borrow

tő.	một cái.	one.
5. Âih sang jang buoih, towāl' ām kō au nao.	Nếu ông làm xong, trả lại cho tôi.	If you finish working, return it to me.
6. Do'boh.	Da.	Yes, okay.
 <u>'Bai mă puôn jört bar</u>		
1. Pah 'luong tomap jat.	<u>Bài thứ bốn mươi hai</u> Chẻ củi khó lắm.	<u>Lesson Forty-two</u> (42) It's hard to split wood.
2. Kōlih yuor âih 'be pran.	Bởi vì chị không có mạnh khoẻ.	Because you're not strong.
3. Jah âih pran, 'lō pah to'lě.	Nếu chị khoẻ, thi chị chẻ được dễ.	If you're strong, splitting wood is easy.
4. Jah âih 'be pran, pah 'luong drou dǔn jat.	Nếu chị yếu thi chẻ củi lâu lắm.	If you're weak, you'll be a long time splitting the wood.
5. Au kochēng chuong än 'be	Tôi tưởng cái riêu dây không tốt mấy.	I don't think this axe is very sharp.

'Bai mă puôn jöt pe

1. Bâ wă che nhiê pă tiê.

Bai thứ bốn mươi ba

Hai chúng tôi muốn làm
nhà ở dưới đó.

Lesson Forty-three (43)

We two want to build a house
down there.

2. 'Nì wă dogüm bâ dĩ.

Các anh muốn giúp đỡ
hai chúng tôi không?

Do you want to help us?

3. Bâ dah hopah.

Hai chúng tôi sẽ trả
tiền.

We want to pay you.

4. Yon dah wă phuom bri.

Chúng tôi cũng muốn
giúp hai ông.

We want to help you.

5. Mornê ko'ni.

Cám ơn nhiều lắm.

Thank you very much.

'Bai mă puôn jöt puôn

1. Gowî 'nao sang che mrao
ăn 'ley.

Bai thứ bốn mươi bốn

Họ cắt nhà rông mới
xong.

Lesson Forty-four (44)

They have just finished
building the bachelor house.

2. Sang che mrao buoih, ngayNgày mai nhà rông xong
hrô gowi wă cha kópuo. họ sẽ làm thịt trâu ăn. completed, tomorrow they

will eat a buffalo.

3. Mu dōdām wă tuōn guong Thanh niên đánh chiêng, The young men will beat
chîng, mu dōdruh wă thanh nǚ nhảy. brass gongs, the girls
swang. will dance.

4. Mu mǔn geh wă hlum huol. Người già sẽ thổi sáo. The old folk will play flutes.

5. Sit pléi drou honép bě, Cá làng vui ăn trâu, ăn The whole village will
cha kopuo, cha rök, bò, ăn heo. celebrate eating buffalo,
cha chûr. beef, and pork.

'Bai mā puōn jōt bo'dām

1. Ho'noh bar ngai hao 'luong wă pî play.	Hôm qua có hai người hái trái.	Yesterday two people climbed a tree to pick fruit.
2. Mo'i ngai toklih topák kǒng.	Một người rót gãy cánh tay.	One fell and broke his arm.
3. Ko'lih yuor gĕr 'be tial kǒng yao.	Bởi vì nó không cầm thận.	Because he didn't hold tight.
4. Au 'yû hao 'luong pî	Tôi sợ leo hái trái cây I'm afraid to climb trees	

play, 'yǔ 'lǒ hót hét. như vậy sẽ rót chết
thật. to pick fruit because one
might fall and be killed.

'Bai mǎ puôn jốt dōdrau Bai thú bón muoi sáu Lesson Forty-six (46)

1. Jah áih ngört päng chäng Con nghịch chơi dao mẹ If you fool around like that
pêh, au 'yǔ 'lǒ hiet sợ dao sẽ đứt tay. I'm afraid the knife will
ti. cut your hand.
2. Au 'yǔ áih hiet ti, sang Mẹ sợ con đứt tay, thi I'm afraid you'll cut your
i che yu may nao? làm sao nữa? hand and then what?
3. Ke pêh, áih sang hiet ti Uà, con đứt tay rồi à? Ah, you already cut your
buoih, 'mõm? hand?
4. Au sang war buoih, ha Mẹ nói nhưng con không Mother told you, but you
gěr áih 'be nhõng. nghe. didn't listen.

'Bai mǎ puôn jốt topêh Bai thú bón muoi bảy Lesson Forty-seven (47)

1. Au 'lǒ godou way lun kó Tao chạy mau hơn may. I can run faster than you.
áih.

2. 'Be 'lum, au 'lō godou
way lun ko āih. Không có, tao chạy mau
hon mày.
- No you can't, I can run
faster than you.
3. Ngay hrō bā tōluong
ke bou way lun. Mai minh cùng chạy thử
coi ai mạnh hon.
- Tomorrow let's race to see
which of us is the stronger.
4. Au pran lum ko āih, āih
khal lun ko au. Tao mạnh hon mày, mày
yêu hơn tao.
- I'm stronger than you, you
are weaker than I.

'Bai mǎ puôn jốt toham

1. Ngay ăn korsú jat. Bài thí bốn mươi tam
Hôm nay nắng lắm.
- It's very hot today.
2. Ke hau, wă 'miē buoih. Kia, trời sắp mưa.
- Look, it's about to rain
over there.
3. 'Miē 'luh buoih, koyal
păng godre dī. Trời đã có chớp và sấm
cũng có gió nữa.
- It's already raining hard.
It's beginning to blow
and thunder.
4. Koyal jat. Gió thổi mạnh lắm.
- The wind is blowing very hard.
5. Bě hēi sī moħă. Chúng ta mau mau về.
- Let's all hurry home quickly.

Lesson Forty-eight (48)

- 'Bai mă puōn jöt chochín Bai thứ bốn mươi chín Lesson Forty-nine (49)
1. 'Miē 'luh jat. Trời mưa lớn lắm. It's raining very hard.
  2. Bri honép dĩ sau 'miē? Hai ông có thích mưa không? Do you like rain?
  3. Au 'be honép sau gěr Tôi không thích mưa. I don't like rain.
'miē.
  4. Gěr 'miē, i hēi e khuong Trời mưa mới có đồ ăn. Rain makes rice grow so we
cha. can have something to eat.
- 'Bai mă bordäm jöt Bai thứ năm mươi Lesson Fifty (50)
1. 'Nǎn au chio drang pěng Bây giờ tôi đi săn heo Now I'm going hunting for
jäm jil. rừng và con mang. wild pig and roe deer.
  2. Au wā chio päng âih dǐ. Tôi muốn di với anh. I want to go with you.
  3. Doboh, âih 'nhă moněng Được, anh xách cho tôi Okay, you hold the crossbow
päng pla ăn. cái ná và tên. and arrows for me.
  4. Moněng âih godraih jat. Cái ná của anh mạnh lắm. Your crossbow is real powerful.

<u>'Bai mă bordăm jöt moi</u>	<u>Bài thứ năm mươi một</u>	<u>Lesson Fifty-one (51)</u>
1. Aih wă dĩ 'mien khuong kha wă chio?	Anh muốn sửa soạn đi không?	Do you want to get things ready to go?
2. Kau 'biě.	Đợi tôi một chút đã.	Wait for me a minute.
3. Au tâm 'mien 'nhiēh.	Tôi chưa sửa soạn đõ xong.	I haven't got things ready yet.
4. Au hung hút dak.	Tôi khát nước.	I'm thirsty.
5. Sang au hút dak, chio bĕ. Tôi uống nước rồi đi.		I'll get a drink and then we'll go.

<u>'Bai mă bordăm jöt bar</u>	<u>Bài thứ năm mươi hai</u>	<u>Lesson Fifty-two (52)</u>
1. Bĕ hĕi chio pă gŭng.	Chúng ta đi vào rừng.	Let's go into the jungle.
2. Au 'yǔ kō bō kliē.	Tôi sợ gặp cọp.	I'm afraid of tigers.
3. Au 'yǔ jrōm bō kliē, gĕr Tôi sợ gặp cọp nó vồ ^v kluom po hot au.	chết.	I'm afraid a tiger will attack and kill me.
4. Mă 'yǔ, au ăn tonū.	Anh đừng sợ, tôi can đám.	Don't be afraid, I'm brave.

Lesson Fifty-three (53)

'Bai mă bōdām jōt pe	Bai thí năm mươi ba	
1. Au ke juōi hau tih jat.	Tôi thấy con nai lớn	I see a large deer over đằng kia.
2. Bē hēi chio hōdar, mă bōr, krăp.	Chúng ta đi châm, im núp đi.	Let's tiptoe, be quiet and hide.
3. Mă ām gĕr nhōng, mōng gĕr wă yuong gođou jăk.	Đừng nói nó nghe, nó sẽ	Don't talk loudly or else he'll hear and get up and run.
4. Aih ko-ők che ně tō?	Sao anh ho thé?	Why did you cough?
5. Au 'be tial po-őt ko ko-ők yao.	Tôi không thể nín lại được nữa.	I couldn't keep it back any longer.
6. Juōi gođou pă gŭng buoih.	Con nai chạy vô rừng.	The deer has run away in the woods.
7. Au khuop ko' āih, mă hǔl huh.	Xin lỗi, đừng la tôi.	Sorry, don't hold it against me.

<u>'Bai mă bođäm jöt puôn</u>	<u>Bai thí năm muươi bôn</u>	<u>Lesson Fifty-four (54)</u>
1. Ke, nĕng nĕ hau?	Kia, con gi đó?	What's that over there?
2. Hau gău honăñ jăm.	Con heo rừng.	A wild pig.
3. Pĕng moħă!	Bắn đi!	Shoot!
4. Pĕng buoih 'be 'lô.	Bắn rồi không trúng.	I shot and missed.
<u>'Bai mă bođäm jöt bođäm</u>	<u>Bai thí năm muươi lăm</u>	<u>Lesson Fifty-five (55)</u>
1. Ay 'biě wă măng.	Gần tối rồi.	In a little while it will be dark.
2. Sĭ bĕ hĕi.	Chúng ta đi về.	Let's go home.
3. Hơi răm, 'be jah pĕng juōi.	Tức quá, không bắn được con nai.	I'm very disgusted that we weren't able to shoot a deer.
4. Cha rõ juōi drou liem jat.	Thịt nai ngon lăm.	Deer meat is very delicious.
5. Ngay hrō hĕi chio nao.	Ngay mai mình đi nữa.	Let's go again tomorrow.

'Bai mă bodäm jöt dodrau Bai thí năm mươi sáu Lesson Fifty-six (56)

1. Dăk hau sang bít jil Băy kia đã bắt con mang. That spear trap already got buoih. a roe.
2. Gěr loh moham kröm jat. Nó ra máu nhiều lám. It has really bled a lot.
3. Bě hēi 'yuoi tieő truong Minh mau theo lôi nó. Let's quickly follow its moham gěr. bloody trail.
4. Jah hēi sau hēi dah Nếu tìm được minh mang If we find it, we'll carry hotuong yök. về. it home.
5. Au wă jat cha rõ jil. Tôi thèm thịt mang lám. I really want some roe meat.

'Bai mă bodäm jöt topéh Bai thí năm mươi bảy Lesson Fifty-seven (57)

1. Ho'noh kone tǔ kolō. Hồi chiều con chuột bị mắc băy. Yesterday afternoon a rat sprang my trap and was caught.
2. Lao 'be jah tuop kone, Con mèo không có bắt A cat didn't catch it, the tǔ kolō buoih. nó, băy chuột sập rồi. trap got it.
3. Kolō sang tǔ kone buoih, Băy chuột đã bắt chuột, The trap trapped the rat,

au yǒk po'loh, gěr sang hot buoih.	tôi lây con chuột ra, và nó đã chết.	I got him and he was already dead.
4. Au yǒk po'loh tăm drou glěng dēh.	Tôi lây ở đó ra và quăng rỗi.	I took it from there and threw it away.
5. Măr ay Nik yǒk buh cha.	Sáng nay ông Nik lây nuóng ăn.	This morning Nik took it, roasted and ate it.

'Bai mă bōdām jōt toham   Bài thứ năm mươi tam   Lesson Fifty-eight (58)

1. Pă to'neh dak Mih hom
e kone di.   Ở bên Mỹ có giống chuột Are there rats in America?
không?
2. E, ha gěr yon 'be 'lō
cha dă drou.   Có, nhưng chúng tôi Yes, but we don't eat them.
không ăn tới nó.
3. Yon monūih Halăng wă jat Chung tôi là người We Halăng like to eat rat
cha kone.   Halăng thích ăn thịt meat.
chuột.
4. Monūih Halăng 'lō cha
tiang kone di.   Người Halăng có ăn đuôi Do the Halăng eat the rat's
chuột không? tail?

5. Tiang dah cha, jong dah. Có đuôi cũng ăn, chân cũng ăn. Yes, we usually eat the tail and also the feet.

'Bai mă bōdăm jōt chochin Bai thú năm muoi chín Lesson Fifty-nine (59)

1. Yu may hēi buh kone? Nướng thịt chuột thê How do you roast rat?
nào?
2. Sêm 'lêm hēi buh riel Trước hết nướng để cháy First of all singe off all
dōl sit sōk. hết lông. the hair.
3. Sang i hēi yōk dak rao Sau đó lấy nước rửa cho After that get water and
mă jěl. sạch. wash it till it's clean.
4. Sang rao buoih, pai dōl Rửa xong rồi nấu chín, After washing it, cook it
chěn, sang chen buoih, nấu chín xong rồi ăn. till it's done. When it's
cha. done we'll eat it.
5. Kone 'lō kăp dī? Con chuột có cắn không? Can rats bite?
6. Jah gĕr kăp ti, 'lō e Cắn tay, mình có vết If they bite our hands,
homōr. thương. we'll have a sore.

'Bai mă dōdrau jōt

1. Klän joh juōi pōn riat
dōl hot.

Bai thí sáu mươi

Con trăn quắn sát con
nai.

Lesson Sixty (60)

The boa constrictor bit the
deer, coiled around and
crushed it.

2. Dōl juōi bōng, gĕr lōn
sit i. Con nai ngă, nó nuốt
nguyên con.

The deer fell down, it
swallowed it whole.

3. Klän drou kay tih tō may? Con trăn lón bao nhiêu? How big is a boa constrictor?

4. Chăk gĕr tih jah dōdrau Do được sáu năm tay.
godup.

It would measure six fists
width.

5. Au 'yǔ jat bēh klän, gĕr Tôi sợ con trăn vì nó
pran jo-ao. mạnh lắm.

I'm afraid of boa constrictors
because they are very strong.

'Bai mă dōdrau jōt moi

1. Tre lōk 'be sě tōng-wil Bí dao không phải tròn
yu tre. như bí đỏ.

Lesson Sixty-one (61)

A melon is not round like
a squash.

2. Tre lōk drou 'nhě, goduh Bí dao dài, vỏ màu
gĕr drih. xanh.

A melon is long, it's skin
is green.

3. Au tām 'lō cha tre lōk. Bí dao tôi chưa biết ăn. I haven't eaten melons yet.
4. Cha tre lōk păng ier Ăn bí dao với thịt gà Melon eaten with chicken is
liem jat. ngon lám. very delicious.
5. Âih chio pī tre lōk mōi Anh đi lấy một trái bí Go get one melon from the
puom pă cham. dao tại vườn. vegetable garden.

'Bai mă dodrau jót bar   Bai thú sáu mươi hai   Lesson Sixty-two (62)

1. Chǒng păng rő chûr liem. Ăn cơm với thịt heo ngon. Rice with pork is tasty.
2. Môhăng hőng. Ớt cay. Red peppers are very hot.
3. Dobăng dôle 'nhăng 'biě Măng le hơi đắng. Bamboo sprouts are a little
'biě.
4. Priêt drou 'ngam. Chuối ngọt. Bananas are sweet.
5. Măm drou hiat tăm boh. Mắm mặn có muối. Salted fish is salty.
6. Play kruõi drou juõ. Trái cam chua. Oranges are sour.
7. Cha tre lōk drou sap. Ăn bí dao vô vị. Melon is tasteless.
8. Ga mu mǔn dray 'bc 'lō Dàn bà không ăn thịt Women don't eat gibbon, dog,
cha kowēng, chô, dök, vuợn, chó, khỉ, rắn, monkey, snake, or goat;

bêh, bo'be; 'lō 'mōn. dê; họ cũ. it's taboo.

9. Mu mǔn dray 'lō cha rõ. Đàn bà ăn thịt heo, bò, They do eat pork, beef,
chǔr, rǒk, korpuo, ier. trâu, gà. buffalo, and chicken.

Books in this series include:

1. (1) Chrau Vocabulary by Tho Sang Luc and David D. Thomas
(2) Chrau Conversation Lessons by Dajao Jaken and David D. Thomas
2. (1) Sedang Vocabulary by Kenneth D. Smith
(2) Sedang Language Lessons by Kenneth D. Smith
3. (1) Northern Roglai Vocabulary by Awoi-hathe, Aviong, A-Ty, A-Ly,
Maxwell and Vurnell Cobbey
(2) Northern Roglai Language Lessons by Aviong, Awoi-hathe and
Vurnell Cobbey
4. White Tai Vocabulary by Dieu Chinh Nhim and Jean Donaldson
5. Katu Vocabulary by Nancy Costello -
Out of Print, available in microfiche
6. Halang Language Lessons by James S. Cooper
7. (1) Rade Vocabulary by Y-Chang nie Sieng
(2) Rade Language Lessons by Y-Chang nie Sieng
8. Haroï Language Lessons by Y-Lach and Alice Mundhenk
9. (1) Nung Fan Slihng Vocabulary by Vy thi Be and Nancy F. Wilson
(2) Nung Fan Slihng Language Lessons by Vy thi Be and Janice Saul
10. Cua Language Lessons by Dinh Do, Dinh Moc and Jacqueline Maier
11. Central Mnong Language Lessons by Y-Kem Kpor and Richard Phillips
12. Hrey Language Lessons by Nghia and Oliver and Joyce Trebilco
13. Bru Language Lessons by Nuan and Carolyn Miller
14. Kontum Bahnar Language Lessons by Yup, John E. Bunker et al
15. (1) Jeh Vocabulary by Thong, Dwight Gradin and Patrick Cohen
(2) Jeh Language Lessons by Thong, Patrick Cohen and Dwight Gradin
16. (1) Chru Vocabulary by Jrang, Ja Kuang, Ja Wi, Ja Dai, Ja Ngai
and Eugene Fuller
(2) Chru Language Lessons by Ja Wi, Ja Ngai and Eugene Fuller
17. Eastern Cham Language Lessons by Thien Sanh Canh, Thanh Pho
Quyen and Doris Blood

18. Muong Language Lessons by Milton and Muriel Barker
(1) Rengao Vocabulary by Kenneth and Marilyn Gregerson
(2) Rengao Language Lessons by Paul Neo and Marilyn Gregerson
20. (1) Pleiku Bahnar Dictionary by John and Elizabeth Banker and Mo
(2) Pleiku Bahnar Language Lessons by Elizabeth Banker, Sip and Mo
21. (1) Western Cham Vocabulary by Kvoeu-Hor and Timothy Friberg
(2) Western Cham Language Lessons by Kvoeu-Hor and Timothy Friberg
22. Jarai Language Lessons by Siu Ha Dieu
23. Mnong Lam Language Lessons by Y Tang Hmok
24. Stieng Phrase Book by Dieu Bi and Ralph Haupers
25. (1) Pacoh Dictionary by Richard and Saundra Watson and Cubuat
(2) Pacoh Language Lessons by Cubuat and Richard Watson
26. (1) Tai Dam Language Lessons (English Edition) by Baccam Don and James L. Brase
(2) Tai Dam Language Lessons (French Edition) by Baccam Don and James L. Brase

Order from:

Asia Area Office
Summer Institute of Linguistics
P.O. Box 2270
Manila, Philippines 2801

Academic Publications
Summer Institute of Linguistics
7500 W. Camp Wisdom Road
Dallas, Texas 75211 U.S.A.